

Artykuł ukazał się w:

Europa Regionum, T. XIII (2010), pod red. S. Flejterskiego, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2011, ss. 107-119.

ZRÓŻNICOWANIE W POZIOMIE ROZWOJU PODREGIONÓW NTS 3 W PÓŁNOCNYM REGIONIE POLSKI

Alicja Sekuła, Politechnika Gdańska, Alicja.Sekula@zie.pg.gda.pl

Wprowadzenie

Zagadnienia związane z rozwojem regionów i określaniem jego poziomu były poruszane w Polsce od lat osiemdziesiątych ubiegłego wieku. Ich znaczenie zwiększyło się od momentu wejścia w życie drugiego etapu reformy samorządowej ustanawiającej samorząd terytorialny na szczeblu powiatowym i wojewódzkim. Z czasem, głównie z powodu perspektywy włączenia Polski do Unii Europejskiej i możliwości skorzystania z unijnych funduszy, problematyka ta stała się jeszcze bardziej ważką. W strukturach władzy centralnej wydzielono ministerstwo zajmujące się rozwojem regionalnym oraz przyjęto akty prawne¹ regulujące podstawowe zagadnienia z nim związane. Obrazuje to, jak istotne we współczesnym świecie są kwestie dotyczące rozwoju regionów, w tym również badania poświęcone określaniu jego poziomu.

1. Klasyfikacja NUTS

Akronim NUTS pochodzi od angielskich słów Nomenclature of Units for Territorial Statistics, które w języku polskim tłumaczy się jako Nomenklatura Jed-

¹ Np. ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, tekst jednolity DzU z 2009 r., nr 84, poz. 712 z późn. zm.

nostek Terytorialnych do Celów Statystycznych. Nomenklatura powstała pod koniec lat osiemdziesiątych ubiegłego wieku w celu zbierania i udostępniania informacji zestawianych na płaszczyźnie międzyregionalnej i transnarodowej. Dane włączane do obliczania wskaźników służących do porównań gospodarek integrujących się państw określał Urząd Statystyczny Wspólnot Europejskich, zwany Eurostatem. Z czasem, głównie w wyniku przyłączania nowych państw członkowskich, rozszerzania zakresu gromadzonych danych, a także z powodu dążenia do większej standaryzacji i możliwości generowania zestawień w różnych przekrojach czasowych, klasyfikacja NUTS doczekała się uregulowań prawnych. Nomenklatura Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych zastąpiona została Wspólną Klasyfikacją Jednostek Terytorialnych, choć skrót NUTS nie uległ zmianie.

W artykule 1 rozporządzenia², które reguluje podstawowe kwestie związane z NUTS, wyraźnie zaznaczono, że celem wspólnej klasyfikacji jest możliwość opracowywania porównywalnych statystyk regionalnych. Rozporządzenie wymienia 3 poziomy NUTS, w przeciwieństwie do stanu poprzedniego, w którym było ich 5. Nie oznacza to, że zlikwidowano lub zmniejszono liczbę poziomów. W celu odróżnienia poziomu lokalnego od regionalnego dwa ostatnie funkcjonują jako Local administrative units (LAU). A zatem początkowo istniało 5 szczebli NUTS, natomiast po wejściu w życie wspomnianego rozporządzenia są 3 regionalne poziomy NUTS oraz 2 lokalne LAU, przy czym LAU 1 jest odpowiednikiem wcześniejszego NUTS 4, a LAU 2 – NUTS 5. W rozporządzeniu są też wytyczne odnośnie do średniej liczebności mieszkańców na każdym ze szczebli. I tak, NUTS 3 powinny tworzyć obszary zamieszkałe przez 150-800 tys. osób, NUTS 2 od 0,8 do 3 mln, a NUTS 1 od 3 do 7 mln mieszkańców. Klasyfikacja jest hierarchiczna, co oznacza, że wyższe poziomy nie przecinają granic niższych poziomów, tylko obejmują parę jednostek z niższego podziału.

Rozwiązania przyjęte w UE znalazły odbicie w polskim prawodawstwie w postaci rozporządzeń Rady Ministrów. Obecnie obowiązujące rozporządzenie pochodzi z 2007 roku³. Zgodnie z nim istnieje 5 poziomów statystyki regionalnej, w polskim prawie oznaczonych skrótowo jako NTS, na które składa się poziom:

² Rozporządzenie (WE) nr 1059/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 maja 2003 r. w sprawie ustalenia wspólnej klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS), DzU UE L.03.154.1 z późn. zm.

³ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 listopada 2007 r. w sprawie wprowadzenia Nomenklatury Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NTS), DzU nr 214, poz. 1573

- regionalny, liczący 6 regionów utworzonych z województw,
- wojewódzki, obejmujący 16 województw,
- podregionalny (66 jednostek), utworzony z powiatów,
- powiatowy, obejmujący 379 jednostek wypełniających zadania powiatowe, a więc powiatów ziemskich i miast na prawach powiatów,
- gminny, utworzony z 2478 jednostek stopnia podstawowego, czyli gmin, w tym także gmin miejskich realizujących zadania powiatów.

Jak widać poziomy 1 i 3 w polskich warunkach nie mają odpowiednika w podziale terytorialnym kraju. Utworzono je tylko do celów statystycznych, stąd nazywane są nieadministracyjnymi.

W niniejszym artykule analizie poddany został poziom NTS 3. W wyniku wejścia w życie cytowanego rozporządzenia liczba jednostek na tym poziomie od roku 2008 zwiększyła się blisko o połowę. Do końca 2007 roku było ich 45, obecnie jest 66. Oprócz typowych jednostek powstałych z powiatów występują też nieliczne przypadki (np. Kraków, Wrocław, Łódź) utworzenia osobnej jednostki NTS 3 tylko z jednego miasta na prawach powiatu, jednak w omawianym regionie północnym sytuacja taka nie zaistniała.

2. Kategoria rozwoju regionalnego

Procedura mierzenia poziomu rozwoju w pewnej mierze uzależniona jest od interpretacji pojęcia region oraz rozwój regionalny. W niniejszym opracowaniu podmiotem badań są zgrupowane powiaty na poziomie NTS 3, czyli podregiony, wchodzące w skład regionu północnego. Jeśli chodzi o interpretację terminu „rozwój regionalny” należy stwierdzić, że pojęcie to doczekało się wielu definicji i analiz, zarówno w światowym, jak i polskim piśmiennictwie⁴. W literaturze przedmiotu wydzielić można kilka zasadniczych kierunków określania rozwoju regionalnego i lokalnego. Najczęściej wyróżnia się jego trzy podstawowe cechy⁵:

⁴ Por. np. T. Kudłacz, *Programowanie rozwoju regionalnego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1999; M. Kulesza, *Rozwój regionalny. Zagadnienia instytucjonalne*, „Samorząd Terytorialny” 2000, nr 10; *Współczesne problemy rozwoju regionalnego*, red. T. Marszał, M. Opałło, Biuletyn KPZK 180, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998.

⁵ A. Sekuła, *Bariery rozwoju lokalnego*, w: *Samorząd terytorialny w zintegrowanej Europie*, red. B. Filipiak, A. Szewczuk, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 401, Szczecin 2005, s. 588-590.

- podmiotowość,
- wielopłaszczyznowość,
- ciągłość.

Atrybut pierwszy podkreśla znaczenie podmiotów - władz samorządowych, społeczności lokalnych, przedsiębiorców, innych instytucji otoczenia - biorących udział w kreowaniu rozwoju terytorium. Atrybut drugi eksponuje wielopoziomowość rozwoju. Przebiega on jednocześnie, choć z niejednakowym nasileniem, na wielu płaszczyznach. Nie ma jednoznacznej opinii, jakie obszary należałoby wyróżnić. W najszerszej postaci wydziela się sześć wymiarów, tj. gospodarczy, społeczny, przestrzenny, kulturalny, polityczny i ekologiczny. Dość często, ze względu na wzajemne przenikanie, stosuje się agregację i zmniejsza ich liczbę do trzech, czterech sfer. Charakteryzując omawiane pojęcie, można uwypuklać nie płaszczyzny, których dotyczy, ale jego ciągłość i zmiany generowane przez rozwój, który jest procesem, nie dokonuje się jednorazowo, a po osiągnięciu założonego pułapu można i należy dążyć do jego poprawy, czyli dalszego rozwoju. Obejmuje to działania:

- podejmowane przez władze, społeczność lokalną, przedsiębiorców i organizacje społeczno-kulturalne, z zachowaniem wiodącej roli tych pierwszych,
- wykorzystujące czynniki rozwoju,
- mające na celu przede wszystkim podnoszenie jakości życia mieszkańców, ale także warunków funkcjonowania zlokalizowanych podmiotów gospodarczych.

Biorąc pod uwagę wyzwania współczesności, można stwierdzić, że rozwój występuje wtedy, gdy region eksportuje dobra i usługi, rozwija infrastrukturę, wykorzystuje liczne i zróżnicowane zasoby, na jego terenie działają innowacyjni przedsiębiorcy oraz aktywne i kompetentne instytucje władzy publicznej wspierające te procesy⁶.

Do rozwoju regionu można też podejść w sposób uproszczony i zdefiniować go bardziej ogólnie jako poprawę stanu ilościowego i jakościowego określonego terytorium. Z rozwojem mamy do czynienia, gdy na danym obszarze jest czegoś „więcej”, co oznacza wzrost ilościowy, np. dróg, parków, szkół, wyższych średnich zarobków czy podmiotów gospodarczych, lub gdy jest „lepiej”, np. wyremontowanych dróg, budynków szkół, odnowionych parków; struktura

⁶ E. Flejterska, S. Flejterski, *Szczeciński obszar metropolitalny jako potencjalny biegun wzrostu i rozwoju (ze szczególnym uwzględnieniem wizerunku metropolii)*, w: *Ekonomiczne i organizacyjne instrumenty wspierania rozwoju lokalnego i regionalnego*, red. M. Dylewski, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 501, Szczecin 2008, s. 47.

gospodarki uznana jest za bardziej nowoczesną, co identyfikuje się jako postęp jakościowy. Do takiego stwierdzenia trzeba poczynić dwa zastrzeżenia. Pierwszy element oceny poziomu jest dużo łatwiej mierzalny, stąd też częściej wykorzystywany do ocen i porównań, po drugie zaś kategoria „więcej” obejmuje też sytuacje, gdy za pożądaną uważa się niską wartość wskaźnika, np. stopę bezrobocia. Przedstawione ogólne podejście uwzględniające kryteria ilościowe stało się podstawą do przeprowadzenia badań oceniających poziom rozwoju wybranych podregionów.

3. Metoda badawcza oraz podmiot badań

Konsekwencją istnienia wielu definicji rozwoju regionalnego jest wiele różnych podejść, mniej lub bardziej szczegółowych, mierzących jego poziom⁷. Jak trafnie zauważyła D. Strahl „dobór mierników jest zwykle pochodną przyjętej definicji rozwoju regionalnego, celu badań, jak i możliwości dysponowania odpowiednimi informacjami statystycznymi”⁸. Najbardziej uniwersalnym miernikiem, z którego skorzystano również w tych badaniach, jest poziom PKB. Pojawiają się jednak opinie, że ma on najlepsze zastosowanie przy porównaniach krajowych, ewentualnie wojewódzkich. Na niższym poziomie może być obciążony błędem, stąd opieranie się w ocenach wyłącznie na nim jest dyskusyjne.

Mając na uwadze możliwości zebrania materiału statystycznego oraz korzystając z dostępnych opracowań na ten temat, przy ocenie poziomu rozwoju podregionów szczebla NTS 3 uwzględniono następujące cechy⁹:

X_1 – stopę bezrobocia w podregionie w % (lata 2005-2008),

⁷ Por. np. *Metody oceny rozwoju regionalnego*, red. D. Strahl, Akademia Ekonomiczna, Wrocław 2006; J. Piecuch, *Czy decentralizacja władzy przyspiesza tempo rozwoju regionalnego? Doświadczenia hiszpańskich wspólnot autonomicznych*, w: *Ekonomiczne i organizacyjne instrumenty wspierania rozwoju lokalnego i regionalnego*, Zeszyty Naukowe nr 501, op. cit., s. 158-159; R. Klóska, *Wyniki badań poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego powiatów województwa zachodniopomorskiego*, w: *Ekonomiczne i organizacyjne instrumenty wspierania rozwoju lokalnego i regionalnego*, t. 1, red. B. Filipiak, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 471, Szczecin 2007, s. 165-166.

⁸ D. Strahl, *Regiony polskie na tle wybranych krajów Unii Europejskiej*, w: *Gospodarka lokalna i regionalna w teorii i praktyce*, red. R. Brol, Prace Naukowe nr 1023, Akademia Ekonomiczna, Wrocław 2004, s. 344.

⁹ D. Strahl, *Zróźnicowanie rozwoju regionalnego na poziomie NUTS 2 w krajach Unii Europejskiej*, w: *Gospodarka lokalna i regionalna w teorii i praktyce*, red. R. Brol, Prace Naukowe nr 1083, Akademia Ekonomiczna, Wrocław 2005, s. 18.

X_2 – produkt krajowy brutto przypadający na mieszkańca podregionu (lata 2004-2007),
 X_3 – tempo przyrostu PKB w latach 2004-2007,
 X_4 – ogólną wartość PKB wytworzonego w regionie (lata 2004-2007),
 X_5 - liczbę ludności, ze względu na małe wahania wskaźnika analizowaną tylko w 2008 roku.

Zdaniem wspomnianej autorki tego zestawu wskaźników, może dostarczyć on podstawowych informacji o rozwoju regionu, gdyż ukazuje problemy strukturalne regionu, jego bogactwo, potencjał ekonomiczny i społeczny oraz zdolność do rozwoju.

Następnie dla uzyskanych według powyższych reguł danych wyliczono mediany, przydzielając punkt każdemu podregionowi, dla którego wartość danej cechy jest większa niż mediana. Analizy przeprowadzono dla podregionu północnego składającego się z trzech województw: pomorskiego, warmińsko-mazurskiego i kujawsko-pomorskiego. Pomimo że są to sąsiadujące województwa i statystycznie zaliczane są do jednego regionu, charakteryzują się zupełnie innym potencjałem gospodarczym i rozwojowym. PKB dla pomorskiego oscyluje wokół 50% średniej unijnej, zaś warmińsko-mazurskiego nie przekracza, choć zbliża się do pułapu 40% i zalicza się do jednego z najniższych w Unii Europejskiej. W pomorskim wydzielono cztery podregiony, w pozostałych dwóch województwach po trzy. Żaden z nich nie został utworzony tylko z jednego miasta na prawach powiatu, choć jeden – trójmiejski - składa się wyłącznie z miast na prawach powiatu, co niewątpliwie ma wpływ na otrzymane wyniki.

4. Ocena poziomu rozwoju podregionów

Do oceny poziomu rozwoju podregionów posłużyły dane zebrane w tabelach 1-4. Założenie było takie, by przedstawić lata 2005-2008, jednak w trzech przypadkach dane statystyczne z 2008 roku nie były dostępne, stąd też przesunięto badany okres na lata 2004-2007. W przypadku jednej cechy, mianowicie liczby ludności, nie analizowano zmian w czasie, gdyż wahania tego wskaźnika są stosunkowo nieduże, znacznie mniejsze niż czterech pozostałych.

Analizując tabele 1-4 zauważyć można, że wszystkie jednostki spełniają kryterium ludnościowe, które dla NTS 3 wynosi od 150 tys. do 800 tys. mieszkańców. Największe różnice, ponadpięciokrotne, występują między podregio-

nami w stopie bezrobocia (tabela 1), przy czym powiązane są z odległością od dużych miast, stąd też w obszarze trójmiejskim i bydgosko-toruńskim zanotowano jednocyfrowe bezrobocie, nieco większe w gdańskim i zbliżone lub przekraczające 20% na pozostałych terenach.

Tabela 1

Stopa bezrobocia [%] w latach 2005-2008 oraz liczba ludności [tys.] w 2008 roku

Nazwa i nr podregionu	2005	2006	2007	2008	Wartość średnia	Liczba ludności
bydgosko-toruński – 6	13,8	11,1	7,7	6,5	9,8	760,0
grudziądzki - 7	27,4	23,5	18,3	16,8	21,5	530,6
włocławski - 8	27,4	24,4	20,2	18,3	22,6	777,3
gdański - 40	20,3	15,5	10,8	7,9	13,6	505,9
słupski - 41	28,1	24,0	17,7	14,8	21,2	479,6
starogardzki - 42	27,0	22,6	16,9	12,8	19,8	490,4
trójmiejski - 43	9,0	6,0	3,2	2,4	5,2	743,7
elbląski - 54	28,0	24,2	18,6	16,4	21,8	529,8
ełcki - 55	32,5	28,9	23,6	21,4	26,6	283,8
olsztyński - 56	24,2	20,8	16,8	15,1	19,2	613,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych, www.stat.gov.pl, 26.02.2010

Tabela 2

Produkt krajowy brutto na mieszkańca [tys. zł] w latach 2004-2007

Nazwa i nr podregionu	2004	2005	2006	2007	Wart. średnia
bydgosko-toruński – 6	27,2	28,9	31,4	34,7	30,6
grudziądzki - 7	17,5	17,9	19,2	21,2	19,0
włocławski - 8	19,0	19,3	20,8	22,9	20,5
gdański - 40	16,1	17,4	19,1	21,2	18,5
słupski - 41	18,1	19,7	21,7	24,2	20,9
starogardzki - 42	19,1	19,3	21,0	24,7	21,0
trójmiejski - 43	34,7	37,7	40,5	44,2	39,3
elbląski - 54	17,7	18,4	19,6	21,7	19,4
ełcki - 55	15,6	16,4	18,1	19,7	17,5
olsztyński - 56	21,2	22,3	23,6	25,5	23,2

Źródło: jak pod tabelą 1.

Im więcej osób pracuje, tym więcej tworzy produkt krajowy brutto uwidoczniiony w tabeli 2. Stąd też podregiony z najmniejszą stopą bezrobocia mają największy PKB i odwrotnie. Reguła ta sprawdza się dla podregionu ełckiego, trójmiejskiego, bydgosko-toruńskiego i innych. Wyjątkiem jest podregion gdański, który ma i niskie bezrobocie, i niski PKB, prawdopodobnie dlatego, że większość osób mieszkających w nim pracuje w Trójmieście, przyczyniając się do wzrostu trójmiejskiego PKB.

O ile tabela 2, przedstawiając wielkość PKB, charakteryzuje bogactwo podregionu, o tyle jego zmiany w czasie zawarte w kolejnej tabeli poniżej (tabela 3) obrazują potencjał rozwojowy obszaru. Różnice w średnich przyrostach nie należą do znaczących, aczkolwiek zauważyć można, że liderzy z tabeli 1 i 2 w tym przypadku nie znajdują się na czele klasyfikacji. Na uwagę zasługuje fakt, że trzy pierwsze podregiony o największych rocznych przyrostach PKB, czyli słupski, gdański i starogardzki, należą do pomorskiego, co oznacza, że zmiany PKB widoczne są w przekroju wojewódzkim i w analizowanym przypadku dotyczą województwa najbogatszego spośród trzech poddanych analizie.

Tabela 3

Tempo przyrostu PKB [%] w latach 2004-2007

Nazwa i nr podregionu	2005/04	2006/05	2007/06	Wart. średnia
bydgosko-toruński - 6	106,3	108,6	110,4	8,4
grudziądzki - 7	102,5	107,3	110,2	6,7
włocławski - 8	101,4	107,9	110,1	6,5
gdański - 40	108,5	109,4	111,1	9,7
słupski - 41	109,1	110,1	111,6	10,3
starogardzki - 42	101,0	108,5	117,5	9,0
trójmiejski - 43	108,6	107,3	109,0	8,3
elbląski - 54	104,3	106,3	111,0	7,2
ełcki - 55	105,2	110,3	108,8	8,1
olsztyński - 56	105,2	105,5	108,2	6,3

Źródło: jak pod tabelą 1.

Zakładając, że tempo przyrostu PKB utrzyma się na dotychczasowym poziomie, można próbować szacować, jak bogate będą podregiony w przyszłości oraz jak będą zmieniać się dysproporcje rozwojowe między nimi. Dane zamieszczone w tabelach 3 i 4 pokazały, że najszybciej wcale nie rozwijały się

Tabela 4

Wartość PKB wytworzonego w podregionie w latach 2004-2007 [mld zł]

Nazwa i nr podregionu	2004	2005	2006	2007	Wart. średnia
bydgosko-toruński – 6	20,56	21,91	23,81	26,30	23,14
grudziądzki - 7	9,26	9,50	10,18	11,22	10,04
włocławski - 8	14,89	15,07	16,23	17,84	16,01
gdański - 40	7,64	8,39	9,29	10,48	8,95
słupski - 41	8,64	9,42	10,37	11,59	10,00
starogardzki - 42	9,29	9,41	10,22	12,04	10,24
trójmiejski - 43	26,22	28,38	30,37	32,96	29,48
elbląski - 54	9,41	9,80	10,40	11,53	10,29
ełcki - 55	4,44	4,67	5,15	5,60	4,96
olsztyński - 56	13,00	13,68	14,43	15,62	14,18

Źródło: jak pod tabelą 1.

obszary najbiedniejsze oraz że bogate podregiony globalnie tworzą największy PKB, przy czym różnica między skrajnymi przypadkami (podregion trójmiejski i ełcki) jest prawie sześciokrotna. Stąd też na podstawie otrzymanych wyników można wyciągnąć wniosek, iż szanse na zmniejszenie różnic w poziomie rozwoju są niewielkie. Dużo większe jest prawdopodobieństwo narastania kontrastów między badanymi regionami.

5. Typologia podregionów na podstawie uzyskanych wyników badań

Regiony mogą być badane i klasyfikowane na różne sposoby. W niniejszym artykule do oceny poziomu rozwoju posłużono się relacjami między wielkościami wymienionych wcześniej cech. Podejście analizujące, w czym i na ile dane przedsiębiorstwo, ale także dana jednostka terytorialna, jest lepsze od innych, stosowane jest np. w opisie i budowie przewagi konkurencyjnej. Przewaga daje możliwość zdystansowania innych firm czy jednostek przestrzennych¹⁰. Aby

¹⁰ A. Sekuła, *Budowa przewagi konkurencyjnej regionu na przykładzie Regionalnej Strategii Innowacji dla województwa pomorskiego – RIS-P*, w: *Gospodarka lokalna i regionalna w teorii i praktyce*. Prace Naukowe nr 3 (1203), red. R. Brol, Uniwersytet Ekonomiczny, Wrocław 2008, s. 92-93.

ocena była możliwa, najpierw przeprowadzono grupowanie, przy czym dla każdej z cech określono wartość mediany, którą w przypadku parzystej liczby obserwacji można wyliczać jako średnią arytmetyczną między środkowymi obserwacjami. W analizowanych przypadkach przyjęła ona następujące wartości: dla wskaźnika X_1 – 20,5%, X_2 – 20,7 tys. zł, X_3 – 8,2%, X_4 – 10,27 mld zł, X_5 – 530,2 tys. osób. Jednostkom, dla których wartość cechy jest większa od mediany, przypisano punkt, a na koniec zsumowano liczbę punktów (tabela 5).

Tabela 5

Ocena poziomu rozwoju na podstawie analizy mediany

Nazwa i nr podregionu	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	Suma
bydgosko-toruński – 6	1	1	1	1	1	5
grudziądzki - 7					1	1
włocławski - 8				1	1	2
gdański - 40	1		1			2
słupski - 41		1	1			2
starogardzki - 42	1	1	1			3
trójmiejski - 43	1	1	1	1	1	5
elbląski - 54				1		1
ełcki - 55						0
olsztyński - 56	1	1		1	1	4

Źródło: opracowanie własne

Zagregowane wyniki zawarte w tabeli 5 potwierdzają przedstawione wcześniej cząstkowe rezultaty badań. Na podstawie przyjętej procedury badań można stwierdzić, że najwyższy poziom rozwoju zanotowano w podregionach: bydgosko-toruńskim, trójmiejskim i olsztyńskim, najniższy zaś w ełckim, grudziądzkim i elbląskim. Jednak wyniki przedstawione w ostatniej tabeli istotne są także z innego powodu. W trzech pierwszych podregionach znajdują się stolice województw, w następnych ich brak. To co czyni atrakcyjnym Warszawę w skali kraju, w skali regionalnej czyni atrakcyjnym Gdańsk. Zatem nie sama wielkość miasta jest ważna dla rozwoju (np. Olsztyn liczy 176 tys. mieszkańców, Elbląg 126 tys., a Starogard Gdański, notowany wyżej niż Elbląg, blisko 50 tys.), lecz wypełniane przez niego funkcje administracyjne, na które należy patrzeć przez

pryzmat istotnej przewagi konkurencyjnej. Prowadzi to do wniosku, że nie każde duże miasto ma szansę i potencjał, by stać się lokomotywą wzrostu.

Podsumowanie

Przedstawione w niniejszym artykule badania miały na celu określenie poziomu rozwoju podregionów w północnym regionie Polski. Zgodnie z międzynarodową klasyfikacją NUTS są one najniższym szczeblem regionalnym, poniżej którego istnieją jeszcze dwa poziomy lokalne. W Polsce podregiony funkcjonują jako środkowy szczebel, tzw. NTS 3, w pięciostopniowej skali podziału terytorialnego do celów statystycznych.

W wyniku przeprowadzonych analiz okazało się, że istnieją różnice w poziomie rozwoju poszczególnych obszarów oraz że rozwój ten nie jest przestrzennie równomierny i istnieje duże prawdopodobieństwo, że nierówności będą się pogłębiać. Można zatem stwierdzić, że dominuje rozwój spolaryzowany. Na podstawie otrzymanych wyników okazało się ponadto, iż najwyższy poziom rozwoju zanotowano w podregionach, w obrębie których zlokalizowane duże miasta. Jest to jednak przesłanka konieczna, ale niewystarczająca do osiągnięcia poziomu rozwoju zapewniającego przewagę konkurencyjną. Czynnikiem, który bezwzględnie musi zaistnieć, by zanotować szybszy rozwój niż obszarów otaczających, jest regionalna stołeczność, którą należy traktować jako lokomotywę rozwoju.

Literatura

- Flejterska E., S. Flejterski, *Szczeciński obszar metropolitalny jako potencjalny biegun wzrostu i rozwoju (ze szczególnym uwzględnieniem wizerunku metropolii)*, w: *Ekonomiczne i organizacyjne instrumenty wspierania rozwoju lokalnego i regionalnego*, red. M. Dylewski, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 501, Szczecin 2008.
- Klóska R., *Wyniki badań poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego powiatów województwa zachodniopomorskiego*, w: *Ekonomiczne i organizacyjne instrumenty wspierania rozwoju lokalnego i regionalnego*, t. 1, red. B. Filipiak, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 471, Szczecin 2007.
- Kudłacz T., *Programowanie rozwoju regionalnego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1999.
- Kulesza M., *Rozwój regionalny. Zagadnienia instytucjonalne*, „Samorząd Terytorialny” 2000, nr 10.
- Metody oceny rozwoju regionalnego*, red. D. Strahl, Akademia Ekonomiczna, Wrocław 2006.

- Piecuch J., *Czy decentralizacja władzy przyspiesza tempo rozwoju regionalnego? Doświadczenia hiszpańskich wspólnot autonomicznych*, w: *Ekonomiczne i organizacyjne instrumenty wspierania rozwoju lokalnego i regionalnego*, red. M. Dylewski, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 501, Szczecin 2008.
- Rozporządzenie (WE) nr 1059/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 maja 2003 r. w sprawie ustalenia wspólnej klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS), DzU UE L.03.154.1 z późn. zm.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 listopada 2007 r. w sprawie wprowadzenia Nomenklatury Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NTS), DzU nr 214, poz. 1573.
- Sekuła A., *Bariery rozwoju lokalnego*, w: *Samorząd terytorialny w zintegrowanej Europie*, red. B. Filipiak, A. Szewczuk, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 401, Szczecin 2005.
- Sekuła A., *Budowa przewagi konkurencyjnej regionu na przykładzie Regionalnej Strategii Innowacji dla województwa pomorskiego – RIS-P*, w: *Gospodarka lokalna i regionalna w teorii i praktyce*, red. R. Brol, Prace Naukowe nr 3 (1203), Uniwersytet Ekonomiczny, Wrocław 2008.
- Strahl D., *Regiony polskie na tle wybranych krajów Unii Europejskiej*, w: *Gospodarka lokalna i regionalna w teorii i praktyce*, red. R. Brol, Prace Naukowe nr 1023, Akademia Ekonomiczna, Wrocław 2004.
- Strahl D., *Zróżnicowanie rozwoju regionalnego na poziomie NUTS 2 w krajach Unii Europejskiej*, w: *Gospodarka lokalna i regionalna w teorii i praktyce*, red. R. Brol, Prace Naukowe nr 1083, Akademia Ekonomiczna, Wrocław 2005.
- Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, tekst jednolity DzU z 2009 r., nr 84, poz. 712 z późn. zm.
- Współczesne problemy rozwoju regionalnego*, red. T. Marszał, M. Opałło, Biuletyn KPZK 180, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998.

Differentiation in development levels of NUTS 3 sub-regions in the north region in Poland

Summary

The text examined development levels of those northern Polish sub-regions that according to NUTS classification make up one larger region in northern Poland. First, the NUTS classification was sketched both in relation to the EU and to the Polish legislation. Then, the term 'regional development' was presented and its different interpretations were discussed. That was followed by a presentation of the research methodology based on five variables, i.e. unemployment levels, BNP per inhabitant, BNP changes over time, overall BNP values to a given sub-region, as well as population numbers. With only one exception, the calculations used accumulated data from the years 2004-2007 and 2005-2008. The overall development evaluation was based on the average figures of each variable. This led to the conclusion that significant influence on the overall development in the analysed sub-regions comes from larger urban areas, with main towns in the voivodships being on top.